

agrupació
excursionista

TALAIA

RELAT DE LA **XV CAMINADA POPULAR** **DE VILANOVA I LA GELTRÚ**

Vilanova i la Geltrú - Cubelles

Castell de Cubelles, 1989. Foto: Vicenç Carbonell

26 de gener de 2003

Carrer del Comerç - Cap de Creu - Camí dels Escalons
Bassa de Creixell - Camí Ral - Els Sis Camins - Juí del Moro - l'Aljub del Moro
Castell de Cubelles - Forns dels Pins del Rocallís - Plaça dels Ocells - Ronda Ibèrica
Rambla d'Arnau de Vilanova - Carrer de l'Aigua - Carrer de Sant Gregori
Carrer del Comerç

En conveni amb:

AGRUPACIÓ EXCURSIONISTA TALAIA

XV CAMINADA

POPULAR

Vilanova i la Geltrú - Cubelles

26 de gener de 2003

Carrer del Comerç - Cap de Creu - camí dels Escalons - bassa de Creixell - Camí Ral
els Sis Camins - Juí del Moro - l'Aljub del Moro - Castell de Cubelles - forns dels Pins del Rocallís
plaça dels Ocells - ronda Ibèrica - rambla d'Arnau de Vilanova - carrer de l'Aigua
carrer de Sant Gregori - carrer del Comerç

Mas d'en Palau. Dibuix fet per Pau Roig Estradé l'any 1969

Bon dia, caminaires; bon dia a tothom,

Avui tenim l'alegria de convidar-vos a gaudir amb nosaltres d'una caminada divertida pels conreus mil·lenaris del bressol de Vilanova.

Anem a Cubelles pel Juí del Moro, damunt del Torrent de Santa Maria... amb un entorn, per cert, molt canviat últimament per causa de la variant i les urbanitzacions. Però aquest fet, que no ens deixi de gaudir del que realment és l'objectiu d'aquesta jornada, passar una estona agradable i, bellugar una mica el cos, que gairebé el tenim una mica rovellat.

Al retornar pel Camí Ral, tindrem una visió més romàntica del nostre entorn. El nostre paisatge, encara que no disposa de grans muntanyes ni grans valls impressionants, és el que tenim i està aquí, com també està dins del nostre cor la nostra Vilanova i la Geltrú.

Gràcies caminants per la vostra assistència. Amb vosaltres, tots plegats arribarem lluny.

Salvador Belchi

President de l'AE Talaia

QUADRE DE DADES TÈCNIQUES

HORARI PREVIST	INDRET	INCIDÈNCIA	DIST. ARROSSEGADA
8.30 h	Local AE Talaia	Sortida	0.000 m
8.40 h	Semàfor c/ Guansé	Atenció a la Guàrdia Urbana	0.650 m
9.05 h	Bassa de Creixell	Agrupament 5'	2.100 m
9.35 h	Els Sis Camins	Agrupament 5'	3.630 m
9.55 h	Camp camí de Rocacrespa	Fila índia	4.450 m
10.15 h	Cim del Juí del Moro	Esmorzar 30'	4.890 m
11.00 h	Cim bessó del Juí del Moro	Cap	5.260 m
11.35 h	Castell de Cubelles	Agrupament 15'	7.160 m
12.15 h	Forn dels Pins del Rocallís	Agrupament 5'	8.650 m
12.45 h	Plaça dels Ocells	Agrupament 5'	10.000 m
13.35 h	Local AE Talaia	Arribada	12.640 m

XV CAMINADA POPULAR

Vilanova i la Geltrú

Bassa de Creixell

Els Sis Camins

Juí del Moro

Castell de Cubelles

Pins del Rocallís

Plaça dels Ocells

Vilanova i la Geltrú

TORNADA A CUBELLES

Caminada per a tothom

En una reunió prèvia, el Grup de Marxes va decidir repetir la Caminada de l'any 1990, que fou la segona, és a dir, tornar a Cubelles, a "la nostra mare Cubelles". L'any passat vam repetir la primera Caminada amb l'anada i vinguda de Ribes. Val a dir que no pensem duplicar totes les realitzades, car alguna fou molt llarga i va quedar demostrat que no era apta per a tothom, quan "tothom" vol dir apta per a caminaires de totes les edats, des de la persona més jove fins a la més gran.

Ara, aquest gener del 2003, fem alguna variació sobre el recorregut inicial de l'itinerari que ens va portar a Cubelles. Avancem que per a l'any que ve ja s'ha pensat en fer la "rodalia de Vilanova i la Geltrú" (el tomb pel nord, est, sud i oest de la ciutat) i, per a l'any **2005, el 50è Aniversari de la nostra entitat**, ho commemorarem fent una pujada col·lectiva a l'emblemàtica muntanya de la Talaia, amb tornada senzilleta, també apta per a tothom.

Parlem de la Caminada d'enguany. L'itinerari d'anada i vinguda de Cubelles és molt semblant al de la segona Caminada, bastant planer, però, com hem dit, amb alguna modificació que el millora en seguretat, ja que hem procurat trepitjar el mínim d'asfalt i de ciment, tasca cada dia més difícil d'aconseguir, doncs els camins tradicionals han estat encimentats. Un exemple és el Camí vell de Cubelles. També s'ha procurat caminar el mínim per carretera pel perill que representa. Lamentablement, no hem pogut defugir -per falta d'alternativa- el molt perillós tram de la carretera de la Plana des de la bassa de Creixell a la carretera de l'Arboç, cada vegada més transitat; tot i que el diumenge estan tancades les fàbriques de l'indret, els dies festius els cotxes són gairebé sempre omnipresents i s'ha d'anar en compte. En quan als altres canvis de traçat, no dubtem que seran ben valorats pels caminaires. Pel que fa a la sortida, l'any 1990 es va començar la passejada envers Cubelles en la **plaça de Cap de Creu** i ara empenem el camí en el nostre **carrer del Comerç**, lloc que s'ha fet tradicional tant per sortir com per arribar a casa. En referència al relat, si fa no fa serà el mateix que el de "Caminant cap als orígens" de l'any 1990, aleshores confeccionat per l'enyorat Joan Virella, relat que avui hem incrementat amb les modificacions del trajecte i els afegits històrics que hem anat trobant en investigacions dutes a terme durant els dotze anys que han transcorregut des d'aquella singladura.

Com ha estat costum des de fa certs anys, la preparació d'aquesta Caminada ha anat a càrrec dels jubilats que formen part del Grup de Marxes de la Talaia, els quals, amb molta il·lusió han esmerçat uns dies de les seves habituals excursions. A tots ells, que són un bon equip, agraïm la seva desinteressada col·laboració i els animem a seguir caminant mentre el cos aguanti.

Camí fins a Creixell

Des de la nostra entitat fins a Cap de Creu fem un recorregut pels carrers més antics de la nostra ciutat, que parteix de la Vilanova vella. Primerament ens desplaçem fins a la **plaça de Pau Casals**, que es configurà l'any 1374 per tal d'obtenir un espai per destinar a mercat i per construir-hi la **casa de la Vila**, és a dir, la coneguda **plaça Major**, la més important de Vilanova, el nom més popular, ja que també fou popular el de **plaça de Dalt**, però més recentment. El nom de plaça Major durà fins a l'any 1976, quan s'acordà posar-hi l'actual denominació. Val a dir que va tenir altres noms oficials: plaça de la Constitució (1812 i 1820), plaça del Rei o plaça Reial (1814 i 1823), plaça d'Isabel II (1832), plaça de Pau Casals (1936 a 1939), plaça del Mercat (1939 a 1950) i plaça Major (1950 a 1976). Seguim després pel **carrer de les Premses**, que rep el nom per les premses de la parròquia de Sant Antoni, que en el segle XIX eren situades a la part nord del carrer. Entrem en la **plaça de la Diputació**, construïda l'any 1961 en enderrocar una de les cases més antigues del carrer, fet que donà una perspectiva suficient de **can Papiol**, que es convertia en Museu Romàntic. Girem a l'esquerra, pel **carrer Major**, tradicionalment, el més vell de Vilanova, car s'explica que quan el rei Jaume I concedí la Carta Poble, l'any 1274, la població de la Vila era un arrenclerament de cases a banda i banda d'aquest únic carrer, camí ral, llavors, de Barcelona a Tarragona per la costa. Cal explicar que antigament també era conegut per **carrer del Forn**. En finalitzar el carrer Major, -a la **plaça de Miró i Soler**, altrament coneguda per la **plaça de la font de ferro**, de l'any 1895-, s'entra en el **carrer dels Estudis**, per haver-hi en ell l'edifici de l'escola pública primària des de l'any 1853, casa que després, a partir de l'any 1970, fou utilitzada com a Centre de Pedagogia Terapèutica Sant Miquel. Aquest mateix establiment acollia primitivament l'**hospital vell de Vilanova**, fins que es traslladà, el dit any 1853, a l'antic convent dels carmelites descalços, on hi ha l'actual hospital de Sant Antoni. Per aquesta raó, el carrer dels Estudis abans es va dir "de l'Hospital", fins a l'esmentat trasllat. Finalment, arribem a la **plaça de Cap de Creu**, fa pocs anys gairebé l'extrem de ponent de Vilanova, lloc que ha sofert una transformació radical en construir-se la zona **residencial de la FISA**, nom de la fàbrica enderrocada l'any 2000, que ha donat pas a dos-cents vuitanta habitatges i diversos centres comercials, omplint una gran illa que

quedava entre el carrer de Tarragona i la ronda Ibèrica. **Cap de Creu**, documentat des de l'any 1545, que encara designa, a la vegada, la barriada que l'envolta, era una antiga cruïlla de camins - just on finia el darrer carrer de la Vila- que portaven als camps de conreu dels afores. Porta el nom de Cap de Creu perquè en aquest lloc hi havia plantada la **creu de Vilanova**, que delimitava la Vila amb la quadra d'Enveja, creu que ja es documenta l'any 1554 i que encara era en aquesta plaça l'any 1751, però que posteriorment fou traslladada davant de la Pallissa, on és actualment,

La Turbina (desapareguda). 1989. Foto: V. Carbonell

en una cruïlla que feia el camí de Sant Joan amb la carretera de l'Arboç i per aquest fet més coneguda també per **creu de Sant Joan**. En una venda feta l'any 1903 en el carrer de les Tires, encara es mencionava la "Creu de Vilanova", quan ja feia més de cent cinquanta anys del seu trasllat.

Sortim de la plaça pel **carrer de Miquel Guansé i Puig** (1839-1903), republicà que fou batlle de Vilanova i la Geltrú i que morí a Cubelles. Guansé era propietari de les terres d'aquest sector, inclosos una sínia i una bòbila de molta anomenada. Aquest carrer i el de ca l'Escoda també s'han vist transformats els darrers anys. Ara, ja es pensa en acabar els desdoblaments de la ronda Ibèrica i depassar aquest vial, per absorbir tot els terrenys que hi ha damunt d'aquesta important via de comunicació que uneix el llevant de la ciutat amb l'Aragai. El Pla Parcial dels Esbarjos fou aprovat a l'any 1994, però el mal anomenat "l'Eixample Nord" encara no té data de realització. De moment, per arribar **als Esbarjos** ja és necessari esguardar un semàfor i pitjar prèviament un botó. Els Esbarjos foren creats l'any 1914 pel mossèn Fontanals, un sacerdot que volia portar pel bon camí la joventut de Vilanova. El parc de la institució cultural fou construït segons plànols de l'arquitecte Font i Gumà i en el seu interior hi encabiren la capella de la Mare de Déu de Montserrat. Fa unes dècades, el lloc és l'assentament d'una acreditada fàbrica

Centre Cívic de la Collada - els Sis Camins.
2002. Foto: V. Carbonell

de licors i aiguardents, bàsicament whisky. A la dreta deixem l'esmentada instal·lació i el **camí dels Capellans**, actualment vorejat a ambdós costats pels locals d'indústries de la fusta, el cartró i el ferro. Antigament, aquest camí era conegut per "camí de Soterrània" i més ençà "camí del forn d'en Gassó". **Soterrània** era el nom d'un vell mas i d'una extensa partida situada entre el torrent de la Pastera i el torrent de Sant Joan, més o menys el sector que ara en volen dir "l'Eixample Nord". Soterrània es començà a documentar l'any 1305 i encara es llegeix en escriptures servades per propietaris que viuen en aquesta zona i que porten la data de l'any 1944. Seria bo recuperar aquest topònim que té tanta història.

Trenquem cap a ponent tot passant a freqüència de les tanques de la **Central Elèctrica FECSA**, que subministra llum i energia a la Vila, estació de transformació que fou instal·lada l'any 1914, precisament en terrenys de "la Plana o **Soterrani**". Poc més enllà deixem, a la dreta, el vell camí del mas d'en Puig, avui dia de curta longitud en ésser tallat per la Variant. Entronquem amb el **camí dels Escalons**, una important artèria rural que s'iniciava on hi havia la masia de **la Pallissa** i que s'ha tornat veïnal degut a l'expansió de les urbanitzacions. El camí dels Escalons -designació que podem afirmar era aquesta a primeries del segle XX-, és un torrentet per on les aigües

baixaven vers la rasa del Miquelet (actualment carrer del Pare Garí) i que ara no tenen altre remei que fer-ho pel carrer Coroleu, inundant prèviament la rotonda de la ronda Ibèrica. Enfront tenim el **xalet d'en Panxo Ferrer** -conegut des de l'any 1881-, masia fa temps anomenada "Los Caballitos" des que fou adquirida per Marc Arús dels populars autoxocs Caspolino. Continuem vers muntanya, deixant a mà esquerra el **camí del Piulart** i a la dreta les granges de **Sant Antoni i Giralt i**, més amunt, a l'esquerra **cal Tupí d'Olives** i el pou que subministra aigua a la que fou la Pirelli de la Plana. Passem pel pont de la Variant, amb un camí normalment embassat d'aigua, i després, a la dreta, tenim l'entrada de **cal Berruga** i la del **mas de la Plana**, que dóna nom a una de les urbanitzacions més poblades de la rodalia de la ciutat, ara més coneguda per "Can Xicarró", amb unes dues-centes seixanta parcel·les i unes 130 cases construïdes. Una mica més amunt, a la nostra esquerra, hi ha un parell de carrers més que donen accés a un seguit d'hortos familiars on antigament hi radicava una **bassa** artificial denominada **de Creixell** -bassa que ja existia l'any 1589- i que donà nom a la propera masia-restaurant, ara més aviat coneguda per "la Figuera". El **lloc de Creixell** -que també fou motiu de pas en les Caminades dels anys 1993 i 1998-, s'assentava al peu del **Camí-ral** de Cubelles a Ribes i Oleseta. Documentat des de l'any 1303, Creixell pertanyia de temps immemorial a la "quadra del Piulart", i aquesta, a la vegada, concernia a la **quadra de Sant Pere** de la parròquia de Cubelles, situada en la desembocadura del riu Foix. En crear-se la parròquia de Sant Antoni, l'any 1363, el lloc de Creixell va passar a la nova feligresia vilanovina. En instal·lar-se cap el 1966 la nova fàbrica Pirelli de la Plana, fou necessari eixamplar l'antic Camí-ral, i en el curs d'aquestes obres sortiren a la llum un seguit de sitges que correspondrien a unes respectives cases, o més aviat cabanes, d'un antic assentament iberoromà, a la vegada que també es van trobar restes de marges medievals del lloc de Creixell.

De Creixell al Juí del Moro

Després d'una breu pausa, continuarem per l'antic Camí-ral, convertit en la **carretera de la Plana**, camí que passa pel damunt del **torrent de Ramusa**, més avall dit de Sant Joan. Tot caminant, a la dreta es veu la masia del Pou Salat (1994) i a l'esquerra les terres del **Piulart o granja Albà**. Creuem l'antic camí del Piulart al mas Gros i més a ponent es passa pel davant de

El fressat camí de Rocacrespa. 2002. Foto: V. Carbonell

la "Choza del Piular", situada en una barriada d'hortos familiars i cases de segona residència sorgides a l'entorn del que fou el camí del mas Roquer. Deixant a l'esquerra les naus tancades de la factoria Litotarga, s'arriba a la carretera de l'Arboç, que cal traspasar amb precaució. Es torna a recobrar el mil·lenari traçat del Camí-ral, però ara encimentat fins a la cruïlla amb el **carrer de la Talaia**. Des de fa una dècada, l'indret superior del **Fraig** ha sofert una forta transformació urbanística. L'actual ample **carrer**

LO JUHÍ DEL MORO

Dibuix del llibre *Set Contallas del temps vell*, 1893, de Teodor Creus

de la Turbina, que comença aquí i arriba fins als Sis Camins, s'ha convertit en una de les principals artèries de la barriada, fet que ha comportat la desaparició de la "Turbina" que donà nom a

la zona. El **casalot de la Turbina** allotjava una bomba (1905), de les primeres de rodet instal·lades en el municipi, que impulsava part de l'aigua del dipòsit de l'Aigua Vella, cap a la veïna població de Ribes. També fou el local de la primera fàbrica de gel artificial de la ciutat (1907). A canvi, s'ha construït el **Centre Cívic**, amb una sala d'actes, plaça pública, vestidors, pista poliesportiva coberta, amb instal·lació de col·lectors solars. Tot aquest complex es situa, amb entrada pel carrer de la Turbina, entre el **carrer del Margalló** i l'**avinguda dels Sis Camins**, essent aquest darrer el vial que finalment fou escollit per celebrar-hi el mercat setmanal ambulant del diumenge, mercat que data de l'octubre de 1994. Seguim el carrer de la Turbina, ara ascendent, fins a l'emblemàtica i despersonalitzada cruïlla dels

Sis Camins, que dóna nom a la barriada, passant prèviament pel costat de la plaça que, no fa massa temps, honora i dignifica el paratge. Antigament, la cruïlla portava el nom de "forca de Faraix" (1619) i després "la creu o creueta d'en Garí" (1723), punt on coincidien tres importants camins: el **Ral, Reial o Molinant**, que ja hem dit que de Cubelles anava a Ribes (avui **avinguda de Somella/carrer de la Turbina**); la **Carrerada**, abans transitada pels ramats transhumants que anaven i venien del Pirineu (actualment **avinguda de la Torre del Vallès/avinguda del Riu de Foix**); i el vell **camí de Vilanova a Rocacrespa** i a l'Arboç, passant pel Salze (ara, la part urbanitzada porta el nom d'**avinguda de Rocacrespa**). Desapareguts els antics marges, costa de reconèixer l'actual cèntric indret, molt transitat per vehicles de tota mena. L'enforcadura de camins -d'aquí forca o creu de camins- es comença a documentar com a Sis Camins a partir de l'any 1865. Avui, el sector, gairebé tot urbanitzat, és inclòs en la macrourbanització de **la Collada-els Sis Camins**.

Situats en aquest encreuament, enguany, per tal d'evitar més camí asfaltat, com alternativa hem escollit el vell **camí de Rocacrespa**, l'únic dels sis que queda per urbanitzar, però que cada dia està més deteriorat per manca de manteniment. Els centenaris marges de pedra seca van caient de mica en mica i ningú té cura d'arranjar-los. El sòl del camí, fressat per la munió de carros que hi passaren, està ple de pedres soltes que fan més dificultós caminar-hi. A la dreta hi tenim el **mas d'en Palau** i uns frondosos pins que li fan costat, mentre a la banda esquerra resta la urbanització del **fondo de Somella**, en propera fase d'integració a la ciutat, en la qual, a més comptar amb les places de l'Agricultura i de la Pagesia, els carrers seran batejats amb noms d'eines de pagès: de l'Aixada, de l'Arada, de la Fanga, del Tiràs, etc. **Somella** és el nom d'una antiga partida de la qual ja se'n té notícia el reulat any 1497 i que dóna nom a un fondo i a un pla. El fondo o clot és l'origen i canalització del **torrent de Santa Maria**, que més avall fa de límit entre el nostre terme i el de Cubelles. El **pla de Somella** és la part situada més a ponent, al vessant del turó del **Juí del Moro**. La paraula Somella és probable que vingui del llatí "ipsa

ulmella", l'olmeda, indret plantat d'olms/oms, que donà "Saumella", de la qual sortí, per reducció del diftong "au" en "o", l'actual Somella.

Aquest camí de Rocacrespa encara serveix per conduir ramats de bestiar, que tanquen en un corral situat a mà esquerra. D'aquesta activitat ramadera i de quan era el **camí ral de l'Arboç**, en la marjada de la part de migdia si poden observar algunes -molt poques- fites o filloles d'identificació, antany periòdicament verificades pels regidors de l'Ajuntament, a semblança de les actuacions realitzades per l'administració en les actuals carreteres.

A les envistes del **Juí del Moro**, poc abans de què el camí de Rocacrespa es torni intransitable, girem a l'esquerra, travessant una terrassa sembrada situada sobre d'una vinya. A l'altre costat s'agafa un corriol que serpenteja seguint un marge antic i que puja a la dreta per aconseguir un espai més obert, una clariana, després de la qual es torna a ascendir a un altre marge, que en cerca un tercer de més llarg i perpendicular que puja del fondal i que abans arribava al cim, marge que deixem sempre a mà esquerra tot pujant entre un bosquet de pins **-atenció a les fites posades per l'organització!-**, fins arribar a un altre corriol boscós més marcat, el qual, finalment, arriba a una pista que es dirigeix al cim de la muntanyeta de 87 metres sobre el nivell del mar. Dalt del **Juí del Moro**, a les envistes de Cubelles, ens posem a esmorzar. I mentre descansem, podem reconèixer la rodalia: la Talaia a tramuntana, l'Àliga més a la dreta, el Montgròs més a llevant, les llunyanes muntanyes de Garraf més a la dreta, la nostra ciutat al fons, l'horitzó marítim a migdia, Cubelles i la tèrmica un xic més a la dreta i les muntanyes de Rocacrespa a la part de ponent.

Sobre el nom del Juí del Moro, Teodor Creus i Corominas, en el llibre "Set contallas del temps vell", versificava la tragèdia dels dos amants cristians, esclaus d'un magnat sarraí resident al mas Palau. Una confident delatà al cabdill moro l'intent del bastaix d'escapar-se amb l'esclava predilecta del seu harem. Aquest s'enfurismà, sentint-se ferit en el seu honor perquè una de les seves dones preferís un home de baixa condició abans que ell, que era tan poderós. Colèric, es constituí en jutge i part i condemnà la parella a morir penjats d'un arbre del pujol on ens trobem. El judici o "juí" del moro batejà l'indret. De fet, la documentació trobada en els arxius comarcals demostra que el nom correcte en altres temps era **l'Aljub del Moro**, també escrit "Aixut, Axut, Jub i Xup del Moro", topònim que tenim inventariat des l'any 1537 fins al 1667. Un xup és una d'aquestes cisternes de poca fondària i moltes vegades amb sostre de volta, que ens trobem a les nostres

L'Aljub del Moro. 2002. Foto: V. Carbonell

muntanyes garrafenques. Xup és un derivat de la paraula d'origen àrab "aljub", (algibe en castellà), fet que explica la nostra relació amb un moro. Xup havia derivat en "jup" i d'aquí a "juí" sols hi havia un pas. Aquesta cisterna existeix encara a la part de tramuntana del faldar del turó, a tocar d'uns antics conreus, lloc que anirem a veure després de l'esmorzar. I pel que fa al **mas d'en Palau**, es coneix amb aquest cognom en època molt tardana, des del segle XVI, car

antigament es deia **mas de Guillem Mas**. No ens sàpiga greu que la llegenda no fos certa. Si més no se salvaren les vides dels dos amants.

De la muntanya del **Juí del Moro** marxem en direcció a Cubelles per l'ample camí carener, fins davant d'una casa d'obra vista que tenim a mà esquerra, enfront de la qual s'inicia un fondal que mira al nord, encarat a l'autopista. Davallem per un corriol que voreja aquest fondal, fins a un cocó ple d'aigua de pluja: és el vell **Xup del Moro**, actualment en bon estat de conservació. Des d'aquesta cisterna podem observar una bella imatge de la nostra emblemàtica muntanya de la Talaia.

Aproximació a Cubelles

Com que actualment tenim l'autopista (1998) a quatre passes del cocó i l'àrea de servei protegida per una tanca metàl·lica que s'ha menjat l'antic camí que anava al cementiri de Cubelles, del Xup del Moro hem de sortir per un corriol enfiladís que hi ha darrere mateix de la cisterna i que puja fins damunt el cim bessó de l'anterior, en aquest cas un vèrtex geodèsic de 80 metres d'alçària, no lluny d'un gran dipòsit d'aigua, al qual s'hi arriba seguint la carena. Caminem pel costat de la tanca filferrada de l'autopista, deixant a mà esquerra la vilanovina **urbanització de Santa Maria** i l'esmentat dipòsit, en direcció a la xemeneia de la tèrmica, per després davallar a frec d'un gran cartell anunciador del nou conjunt residencial que portarà el nom de "Bellavista" i que constarà

Plànol de Cubelles. 2002

de vint-i-dues vivendes unifamiliars d'alt standing, aquestes situades en el que quedava de terreny verge, sobre un futur **passeig del Juí del Moro**. Seguim carena avall, deixem el **carrer dels Til·lers** a mà esquerra i entrem per l'extrem nord de l'**avinguda del Terme**, on la part esquerra és vilanovina i la part dreta cubellenca, vial que anys enrere conservava unes fites centrals que delimitaven els respectius municipis. Amb un peu a Vilanova i l'altre a Cubelles, baixarem fins al cubellenc **carrer de Lluís Millet** (1867-1941), que és a la dreta i desemboca a l'ample **rambla de Pau Casals** (1876-1973), seguida del **passeig de Vilanova**, totalment urbanitzat, vial on hi té entrada l'escola pública Charlie Rivel. Aquesta avinguda, que ens porta al centre del poble, la recorrem fins al **carrer de Gallifa**, per després girar a l'esquerra davant l'aparcament municipal del **carrer Nou**, que a la vegada desemboca en el **carrer del Mig** i, pel **carrer de l'Església**, la **plaça de Santa Maria**, un tram del **carrer Major** i pel **carrer del doctor Juncà** (1884-1936),

arribarem a la **plaça del Castell**, on farem una breu parada d'agrupament i de passada rebre les atencions que ens tinguin preparades les autoritats de Cubelles.

Una visita a Cubelles

Hi ha qui diu que el nom de Cubelles vol dir "la vila dels jueus", però la majoria d'etimòlegs opinen que ve del llatí "cupa" "bóta, cubell", més el sufix diminutiu "-ellos", si bé, probablement, amb significat més propi de la toponímia, com ara el de "cup de trepitjar raïm", "tina". Durant la darrera restauració del castell (1994), es van trobar quatre aljubs (cisternes) del segle III dC. que formaven part d'una vil·la romana del segle II dC. fins ara fa poc per excavar, però coneguda des de l'any 1932 en unes obres que es van fer en el castell. La vil·la és comparable a la d'Adarró. Aquesta de Cubelles fou habitada fins al segle VI dC., en unes cambres del segle II aC. que eren pavimentades amb mosaic. El castell fou muntat sobre els murs romans amb "opus spicatum" i la torre és del segle XIII. Fins ara del lloc de Cubelles n'hi havia esment a partir de l'any 977 - d'aquesta ja en fa 1025 anys- i el castell no és citat fins al 1041. Naturalment no és el mateix que tenim al davant. En el curs de les centúries s'hi feren afegits i modificacions. La darrera el 1675, segons la data esculpida en un escut del llindar. Sobre la primera cita de l'any 977, hem dit "fins ara" perquè una vegada s'ha publicat el Diplomatar de la Catedral de Barcelona (1995), hi ha tres dades més a tenir en compte, una d'elles més antiga, però dubtoses. La primera és de l'any 893, on s'esmenta el lloc dit Cubelles (doc. N°4), sense precisar més. El segon document és del 988, que parla del terme de Cubelles (doc. N°180), que afronta per ponent amb un torrent i, la tercera cita és de l'any 992, referida en una propietat a Cubelles (doc. N°220), sense donar més explicacions.

La fortalesa tingué diversos senyors. El primer d'ells fou Gombau de Besora, senyor de Pacs, car l'any 999 el comte Ramon Borrell li vengué totes les terres situades a la **Marítima** (d'Olèrdola), que incloïen els llocs de Rocacrespa i **Cubelles**, és a dir, inclòs l'actual terme de Vilanova i la Geltrú, ja que nosaltres som fills de la veïna Cubelles. Diuen que Gombau de Besora podria ésser

el constructor o reconstructor del castell, car l'esmenta en el seu testament de l'any 1041. Hereva en fou la filla Ermessenda, muller del vescomte Ramon Folc de Cardona. El 1119, el comte de Barcelona destituïa el vescomte Bernat Amat de Cardona de la possessió dels castells de Tamarit i Cubelles per l'abandó en què els tenia i els donà als esposos Fortuny i Beatriu, padrastres de l'esmentat Bernat Amat. Un document datat el 1174 és signat per Guillem de Vilafortuny, Ramon de Cubelles i Arnau de Tamarit. Podrien ser molt bé descendents dels esposos abans esmentats. El 1229 Guillem de Cardona i Guillem de Claramunt es disputaren la possessió de diversos castells, entre ells el de Cubelles. S'establí una concòrdia en presència del rei Jaume I i s'adjudicaren a Guillem de Claramunt, el qual morí l'any següent. El castell de Cubelles passà a ser de Ponç de Cervera, que era fill de Guillem de Claramunt. El 1250, Ponç de Cervera el venia al rei Jaume I, confessant que ho tenia per al sobirà. El nét del rei Jaume I,

Fita de Santa Maria.
1997. Foto: V. Carbonell

Alfons "el Franc", confirmà, el 1287, el privilegi de no alienar mai de la Corona el castell de Cubelles. Tanmateix l'any següent el venia per 30.000 sous i una durada de cinc anys a Gibert de Castellet. Paraula de rei...! El 1318, els habitants de Cubelles i Vilanova lliuraren al rei els 30.000 sous per redimir la venda del castell. El 1354 es tornava a vendre el castell de Cubelles i el poble de Vilanova per 50.000 sous, venda que fou anul·lada pel rei. El 1379, el rei Pere el Cerimoniós donava als llocs i castells de Cubelles, Vilanova i quadres de l'entorn al seu cunyat Bernat de Fortià. Mort el rei, el primogènit Joan desposseí la seva madrastra i el seu germà de les possessions mal aconseguides, però aquestes passaren a ser administrades per la seva muller, la reina Violant, dona de caràcter enèrgic que en donà possessió a Guerau Alemany de Cervelló. Feina i diners costaran novament a cubellencs i vilanovins redimir aquest tracte il·legal. L'any 1459, el castell va perdre la titularitat reial en donar-lo Joan II, amb totes les propietats annexes, a Joan Boscà, ciutadà de Barcelona, com a premi a la seva fidelitat.

Com sigui que l'any 1998 la Diputació edità el darrer llibre sobre recerca històrica del castell de Cubelles, per no fer-nos pesats passarem de llarg altres vicissituds i empenyoraments soferts pels nostres avantpassats. Des de l'any 1572 la propietat del castell de Cubelles passà a la família Icart, i el 1667 era possessió de Carles de Llupià i de Vilanova i d'Icart, família vinculada al marquesat d'Alfarràs. Com hem dit, l'escut dels Llupià és de l'any 1675. Els descendents d'aquest darrer llinatge han estat propietaris del castell fins a dates recents, a la darrereria del 1989, en què fou adquirit pel municipi de Cubelles al marquès d'Alfarràs. Des d'aleshores i a partir de l'any 1993, s'ha fet una llarga restauració i reutilització del Castell.

Forn dels Pins del Rocallís.
2002. Foto: V. Carbonell

Retorn a Vilanova i la Geltrú pel Camí vell de Cubelles

De la plaça del Castell marxem per mitjà d'unes escales que donen al **carrer de Joan Roig i Piera** (1902-1996), travessant després el **passeig de Narcís Bardají** (1882-1936), deixant l'església a mà esquerra, per agafar el **carrer d'Àngel Guimerà** (1845-1924) fins a la **plaça de la Font**, on s'estatge l'Aliança. Passada la Font, comença el **carrer de Sant Antoni**, on pràcticament tota la façana dreta és el gran casal de **can Travé**, un Museu de Mitologia Clàssica, que hostatja un completíssim recull documental de notable interès mundial pel que fa a mitologia grega i romana. A la part esquerra s'hi veu la **capella de Sant Antoni de Pàdua** (1694), que dona nom al carrer. És una petita esglésiola amb campanar de cadireta, flanquejada per edificacions posteriors. En el segle XVIII aquesta capella estava situada als defores de la Vila. Des de l'any 1610 existia una concòrdia entre Cubelles i Vilanova en quant als límits d'ambdós termes parroquials. El 1733 Vilanova adquirí les terres del Prat de Cubelles, aiguamolls de l'entorn del mas de l'Esquerrer. El 1750, trencant la concòrdia establerta, els emperrucats botiflers que regien el municipi vilanoví decidiren unilateralment annexionar aquella zona a Vilanova. Després d'un llarg plet entre els dos

termes, la Real Audiència de Barcelona pronuncià sentència a favor de Vilanova. Algun familiar del Sant Ofici devia jugar-hi a favor, i tingueren la barra, el 1764, de plantar la fita de terme davant mateix de la capella de Sant Antoni, just a les portes de Cubelles. La indignació dels cubellencs fou enorme, com és natural. Es formà un gran aldarull que encapçalaren les dones, arrancaren la fita i la llançaren a l'altre extrem de la Vila, als arenys del Foix. L'autoritat prengué cartes en l'afer. Els homes fugiren i s'amagaren i quedaren únicament les dones plantant cara. Un bon grapat foren detingudes i amb carros traslladades i tancades al castell de la Geltrú. La fita fou reposada i allà s'hi mantingué fins al 1850. Val a dir que, Vilanova el 1768 havia deixat de dir-se de "Cubelles", adoptant la denominació de Vilanova i la Geltrú. Seguim per l'antic camí de Vilanova i ara, en sortir de Cubelles, a la dreta deixem una gran plaça farcida de bancs. Travessem el poc definit llit del **torrent de Santa Maria**, lloc on hi ha plantada una monumental fita de terme, que en realitat és un molló d'argamassa, ja que una fita és una pedra ficada a terra. Continuant amb la història dels límits dels termes, l'any 1850 Vilanova decidí reparar, en part, l'afront conferit als cubellencs uns dos-cents anys enrere. La fita de davant de Sant Antoni fou retirada i construït el molló que ara veiem. Per cert, el marbrista que esculpí la placa vilanovina no devia anar gaire fort d'ortografia, car es pot llegir "TERMINO Y JURISDICCION DE VILANOVA Y QELTRU". Així amb "Q". A la dreta tenim la rotonda de la Variant. A partir d'aquí, el mil·lenari **Camí vell** està encimentat i des d'aquesta actuació és una mena de carretera de proves de velocitat. Caldria prohibir el pas de vehicles motoritzats -excepte els dels veïns- deixant el camí com a peatonal i per a bicicletes, ja que qualsevol dia es lamentarà no haver-ho fet abans. Quan la Variant és més propera, tenim a mà esquerra un camí que porta a la parcel·lació dels **Pins del Rocallís**. Només unes passes amunt i per un brut corriol esquerrà es pot arribar a un indret ple de forats en una llosa llisa, lloc que localitzà el nostre talaienc Jani Ferrer l'any 1978. Aleshores es va dir que es tractava d'un forn d'elaboració de ceràmica ibèrica i pels voltants es recolliren infinitat de fragments d'aquest material. L'any 1986, arqueòlegs aficionats de Cubelles efectuaren una meritòria labor de desbrossament

Creu de Sant Gregori o de la Collada.
2001. Foto: V. Carbonell

del forn i sortiren a la llum alguns forats més, amb un total de cinc entrades i després es dictaminà que hi havia set sitges iberoromanes i un forn. Actualment, el paratge està completament abandonat.

Retornem al camí d'accés i al Camí vell. A l'altra banda de la Variant es veu l'antic **mas de l'Esquerrer de Dalt** i, més al fons, el **de Baix**, de llarga història, actualment restaurat pels propietaris del càmping adjunt. El nostre camí transcorre per entre alts marges. En temps de pluja s'acumula bona quantitat d'aigua i els nostres avis, molt previsors, deixaren en un d'aquests marges un parell de petits desguassos de pedra seca per donar sortida a l'aigua. Són els anomenats **Dos Forats** que, a la vegada, donen nom una partida documentada des de l'any 1915. A la part oposada tenim l'entrada al **mas Ramon**, un xalet-masia de grans dimensions construït els anys seixanta, que disposa d'una cabalosa mina d'aigua.

El pas de la Variant afectà el traçat del Camí vell i va caldre

construir un pont per salvar-lo i fer-hi els accessos corresponents. Això s'esdevingué l'any 1984 i el següent, quan va ésser inaugurat el nou vial. Passant per sota del pont, continuem pel Camí vell fins a la **plaça dels Ocells** (1996), que ja forma part de l'**Aragai**, deixant abans, a mà dreta, el fressat **camí dels Molins**.

De la plaça dels Ocells a l'arribada

Aquesta gran plaça serà la futura cruïlla de la **ronda Ibèrica** amb la nova **ronda d'Amèrica**, vial que baixarà de prop del Juí del Moro i, travessant el **fondo de Somella**, passarà per damunt de la Variant. Després, de la plaça dels Ocells la ronda baixarà pel ponent dels **Molins** i s'adreçarà vers Santa Llúcia. Les obres d'obertura d'aquesta ronda d'Amèrica ja s'estan realitzant entre la plaça dels Ocells i els Molins, ço que avui ens obliga a variar altra volta l'itinerari del 1990, que baixava pels Molins i creuava l'Aragai de ponent a llevant, fins als Franciscans. Seguim doncs per la ronda Ibèrica tot el tram que és calçada de l'Aragai -que ens queda a la dreta-, ja que la calçada superior serà aviat urbanitzada amb el nom de la Carrerada. Pel que fa a la **urbanització de l'Aragai**, aquesta s'inicià l'any 1963 i ara poques parcel·les resten per edificar. L'Aragai és una antiga partida de la quadra d'Adarró coneguda des de l'any 1560. Un aragai o aragall, és un regueró que forma l'aigua de la pluja en escórrer-se per un terreny inclinat. Així, aquest accident orogràfic ja el trobem documentat l'any 1582 amb la denominació de **fondo de l'Aragai**, començant a la Collada i baixant fins al **pla d'Adarró**. Com és notori, gairebé tots els carrers de l'Aragai porten noms d'ocells.

Deixem la ronda a la **Collada**, davant del dipòsit cobert de l'**Aigua Nova** i girant a la dreta per la novella **rambla d'Arnau de Vilanova** (1238?-1311). La Collada és coneguda des de l'any 1563, quan aleshores es deia "coll d'Enveja" i, a partir dels segle XIX, amb el nom de "collada d'Enveja". A mà esquerra tenim el nou emplaçament de la restaurada **creu de Sant Gregori**, el bosc i la **masia d'en Seró**. La creu de Sant Gregori estava plantada a la **Carrerada**, quan aquesta passava perpendicular al

Masia d'en Seró. 2000. Foto: V. Carbonell

Camí vell de Cubelles. Marcava el límit de terme de la quadra d'Enveja amb la quadra d'Adarró, inici de l'Aragai i de la parròquia de Cubelles. Fou erigida a partir de l'any 1734, en invocar Sant Gregori contra la plaga de l'eruga. La masia d'en Seró va ésser construïda a l'any 1854 i ara dona nom a un nou sector urbanitzat. El bosc de la casa ha passat a propietat municipal. Trenquem a l'esquerra pel **carrer de l'Aigua**, que és tant o més llarg que l'avinguda de Francesc Macià, essent ambdós vials dels més llargs de Vilanova i la Geltrú. La denominació del carrer de l'Aigua fou aprovat l'any 1857, però ja existia unes dècades abans i també era conegut com de Sant Gregori. El nom sembla provenir de la qualitat de l'aigua dels pous i de les sínies d'aquest carrer, quan només arribava a la rasa del Miquelet. Pel carrer de l'Aigua i el de **Sant Gregori**, arribarem a la nostra seu, finalitzant la passejada matinal. És el moment de donar-vos les gràcies per la vostra participació i d'emplaçar-vos a tots per a la caminada de l'any vinent, que com hem dit, es farà per la rodalia de la ciutat.

Vicenç Carbonell Virella

en nom dels companys que organitzen la Caminada

BONA NIT

**AQUEST EDREDÓ NÒRDIC POT SER TEU
ESTALVIANT DINERS A CURT TERMINI**

Mides: 150x200cm. o 220x240cm.
Farcit: 90% Ploma/10% Plomissol (330gr/m²).
Teixit: 100% Cotton Down Proof.
OFERTA VÀLIDA FINS EL 28/02/03
O FINS EXHAURIR EXISTÈNCIES.

I TAPA'T

Demani informació a qualsevol oficina
de Caixa Penedès, o bé consulti el nostre web.

Caixa Penedès

agrupació
excursionista

TALAIA

PLÀNOL - ITINERARI DE LA **XV CAMINADA POPULAR** DE VILANOVA I LA GELTRÚ

Vilanova i la Geltrú - Cubelles

Castell de Cubelles, 1989. Foto: Vicenç Carbonell

26 / gener / 2003

Carrer del Comerç - Cap de Creu - Camí dels Escalons - Bassa de Creixell - Camí Ral
Els Sis Camins - Juí del Moro - L'Aljub del Moro - Castell de Cubelles - Forns dels Pins del Rocallís
Plaça dels Ocells - Ronda Ibèrica - Rambla d'Arnau de Vilanova - Carrer de l'Aigua
Carrer de Sant Gregori - Carrer del Comerç

En conveni amb:

AJUNTAMENT DE
VILANOVA I LA GELTRÚ

L'anella verda

Consell Català
de l'Esport

Generalitat
de Catalunya

agrupació
excursionista

TALAIA

**XV CAMINADA POPULAR
DE VILANOVA I LA GELTRÚ**

26 / gener / 2003

XV CAMINADA POPULAR DE VILANOVA I LA GELTRÚ

26 de gener del 2003

